

Litteratur

GUNNAR UNGER:

Hedenius (s)om Tingsten

Jag glömmer aldrig mitt första och enda möte med Ingemar Hedenius. Det var för gott och väl 25 år sedan, på min beundrade och avhållne vän Gudmund Björcks installationsmiddag i Uppsala. Fram på kvällskröken kom Hedenius och jag i samtal vid groggbordet. Efter ha lyssnat en stund på Hedenius sade jag: "Det är lustigt — om man sluter ögonen skulle man kunna tro att man hörde Herbert Tingsten." Hedenius svarade med, som det föreföll mig, äkta indignation: "Det är inte jag som låter som Tingsten, det är Tingsten som låter som jag."

Vid läsningen av Ingemar Hedenius bok "Herbert Tingsten, människan och demokraten" (Norstedts) är det inte utan att jag erinrat mig denna replik. Boken är nämligen fylld av ekon och speglingar och handlar nog nästan lika mycket om Hedenius som om Tingsten.

Över huvud taget är det en ganska egenomlig bok. Klokt nog har Hedenius insett att ingen kan överträffa den biografi över Tingsten, som denne själv skrivit, och att tiden varken är inne eller skulle ha räckt till för den objektiva analys av mannen och verket, som både kräver omfattande forskning och betydande distans. Icke förty måste man säga att dispositionen av hans bok är i nyckfullaste laget. Framställningen sönderfaller — det är verkligen ordet — i fyra delar. Den första är en samling personliga minnesbilder av Tingsten som människa. Den andra är en analys av Tingstens demokratiska åskådning. Den tredje är en kritisk genomgång av och kommentar till fejden om den sk tredje ståndpunkten. Den fjärde och sista slutligen är en entusiastisk skildring av Tingstens brinnande engagemang för Israel.

Hela boken börjar med en utförlig för att inte säga utdragen skildring av Gunnar Heckschers doktorsmiddag, som tydligen övergick till något slags groteskt tornéspel med professorerna Bruswitz och Psilander som belåtna domare och Tingsten som överste hetsmästare. Då, medger Hedenius, tyckte han att

det var roligt, nu vid en tillbakablick fyller det honom med avsmak såsom något gement och rått. Samtidigt vill han göra gällande att detta inte var något för Tingsten typiskt. Varför berättar han det då? Kanske därför att han verkar på en gång fascinerad och repellerad av den aggressivitet i Tingstens väsen för vilken han söker, men inte riktigt kan finna, någon förklaring.

För egen del kan jag, som i likhet med Per Ahlmark lärde känna Tingsten närmare först sedan han lämnat Dagens Nyheter och hans och Hedenii vägar skilts, endast instämma i Ahlmarks påpekande att Tingsten i det personliga umgänget verkade snäll och omtänksam. Den aggressivitet, vid vilken Hedenius så ingående uppehåller sig, låg enligt min erfarenhet i rätt hög grad på ytan. Oredlighet och oredighet, dumhet och dryghet på det moraliska likaväl som intellektuella planet gjorde Tingsten förbittrad och kunde avlocka honom fruktansvärda formuleringar — men man måste komma ihåg att han i likhet med många andra överlägsna och överdådiga polemiker inte kunde motstå en formulering. Det var ett artisteri i hans aggressivitet som gjorde den avväpnande. Hans konstnärliga formvilja ledde ofta nog till en konstnärlig överdrift, vilken ingen, lika litet hans offer som han själv, kunde ta alltigenom på allvar. Tingstens drastiska humor var svår att motstå även för hans motståndare. Att formulera glåpord är ingen konst, som näraliggande exempel kan visa, men att formulera dem så glänsande som Tingsten är en konst, varigenom mycket kan varda förlåtet. Man kan knappast tala om brutalitet, när den kombineras med sådan briljans som hos Tingsten, och det förringar icke hans moraliska patos om man lämnar en viss marginal för hans stilistiska ambition.

Kapitlet om Tingstens demokratiska åskådning blir kanske väl intrikat genom Hedenii kategoriklyvningar, som en och annan skulle kalla hårklyvningar. Men det är å andra sidan nyttigt att han en gång för alla gör rent hus

med den begreppsförvirring som uppkommit genom diskussionen om "formell" versus "reell" demokrati — där den reella demokratin på ett spöklikt sätt för tanken till folkdemokratin. Nyttigt är också i hög grad hans repetition av debatten om "tredje ståndpunkten" och hans avhyvling för att inte säga avrättning av hrr Lundkvist och Vennberg i sammanhanget. Att detta avsnitt är så värdefullt beror naturligtvis inte minst på att Hedenius omsorgsfullt vederlägger det dumma pratet om att "tredje ståndpunktens" anhäng-

are på något sätt skulle fått rätt. I själva verket förhåller det sig ju så att det är tack vare Atlantpakten som maktbalansen i vår världsdel kunnat upprätthållas. Det avslutande kapitlet om Israel gör till sist all rättvisa åt vad som på senare år blev Tingstens helt uppslukande politiska passion.

Ja, nog är det som sagt en ganska egendomlig bok. Men visst är det också en delvis mycket rolig bok och ett intressant bidrag till karakteristiken av Herbert Tingsten — för att inte tala om Ingemar Hedenius.